

Kilis Kentinde Yaşanan Suriyeli Göçünün Çevre Sorunları Üzerine

Gülhanım Demir

İstanbul Aydın Üniversitesi, Türkiye
gulhanimdemir@aydin.edu
<https://orcid.org/0009-0000-6703-9063>

ÖZ

İnsanlık tarihi kadar eski olan göç olgusu, Sosyoloji, Psikoloji, Ekonomi, Siyasal Bilimler, Sosyal Antropoloji, Hukuk, Tarih ve coğrafya gibi sosyal bilimlerin çalışma alanı içerisine girmektedir. Göç; günümüz değişen şartları ve çoğalan hacmiyle, göç alan bölge ve devletlerin kamu düzeni ve toplumsal istikrarını etkilediği bilinmektedir. Bu nedenle göç; toplumun, ulus ve uluslararası kurumların öncelikli konusu olarak kamu politikası ve hizmet alanına dâhil edilmiştir. Ulus ve toplumların göçün getirdiği sorunlarla orantılı olarak göçü yönetme potansiyeline sahip olmaları mevcut kamu düzeninin ve istikrarın sağlanması açısından zorunlu olduğu kadar yönetim açısından ise söz konusu sorunların sosyo-ekonomik gelişime evrilmesi için önemli bir fırsat olarak değerlendirilmektedir.

Suriye’de Nisan 2011 yılı itibarıyla yaşanan siyasi ve sosyal krizlerin ardından çıkan savaş neticesinde Türkiye’ye göç edenlerin sayısı milyonları bulmuştur. Sığınma ve göç hareketleri bakımından fazlasıyla tecrübeli olan ülkemiz, göç hareketlerinden defaten birebir etkilenmiş ve bu sürecin içerisinde yer almak zorunda kalmıştır. Büyük bir Suriyeli sığınmacı nüfusa ev sahipliği yapan Kilis, küçük bir sınır şehridir. Yapılan çalışmanın amacı Kilis şehrinde bulunan Suriyeli sığınmacıların çevre sorunlarına olan etkileri irdelemektir. Sığınmacılarla ilgili verilerin elde edilmesinde literatür taraması yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada sığınmacıları göçe yönelten unsurlar saptanmaya çalışılmıştır. Sorunun uluslararası olduğu düşünülürse çözümü içinde uluslararası örgütlerin yardımlarını arttırmaları, kamu kurumları tarafından gerekli tedbirlerin alınması ve en önemlisi göçün nedenlerinin ortadan kaldırılması için gerekli adımların atılması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Suriye’den göç, Göç, Sığınmacılar, Çevre sorunlar.

Makalenin geliş tarihi: 01/08/2023 - Makalenin kabul tarihi: 02/11/2023
10.17932/IAU.AIT.2015.012/ait_v09i2003

The Syrian Migration Living In Kilis City Impact On Environmental Problems

ABSTRACT

The phenomenon of migration, which is as old as the history of humanity, enters the field of study of social sciences such as Sociology, Psychology, Economics, Political Sciences, Social Anthropology, Law, History and geography. Migration; It is known that with today's changing conditions and increasing volume, it affects the public order and social stability of the regions and states receiving immigration. Therefore, immigration; It has been included in the field of public policy and service as a priority issue of society, nation and international institutions. The fact that nations and societies have the potential to manage migration in proportion to the problems brought on by migration is not only essential for maintaining the current public order and stability, but also an important opportunity for the aforementioned problems to evolve into socio-economic development in terms of management.

As a result of the war that broke out after the political and social crises experienced in Syria as of April 2011, the number of people who migrated to Turkey reached millions. Our country, which is highly experienced in terms of asylum and migration movements, has been affected by migration movements over and over and had to take part in this process. Kilis, which hosts a large Syrian refugee population, is a small border city. The aim of the study is to examine the effects of Syrian refugees in Kilis on environmental problems. The literature review method was used to obtain data on asylum seekers. In the study, it was tried to determine the factors that lead the refugees to migration. Considering that the problem is international, it is necessary to take the necessary steps to increase the assistance of international organizations, to take necessary measures by public institutions, and most importantly to eliminate the causes of migration.

Keywords: *Migration from Syria, Migration, Refugees, Environmental problems*

Giriş

Yazılı kaynaklar, insanlığın varoluşundan bu yana çok çeşitli nedenlerle yaşadıkları yerleri terk ederek farklı coğrafyalara göç ettiklerini bize göstermektedirler (Özkan,2023:118). Göç, eski ancak devamlı değişen, yenilenen ve dünyanın her yerinde görülmesi muhtemel evrensel bir olay olup, toplum bireylerinin yaşadıkları “yeri”, “yaşam koşullarını”, “konutunu”, “işini”, “eğitimini”, “sosyal çevresini”, “ailesini”, coğrafi koşullarının değişmesini kapsayan bir süreçtir. Ülkemiz Anadolu coğrafyası ise tarih boyunca göç hareketlerinin yoğun olarak yaşandığı bir bölge halini almıştır. Söz konusu göç hareketlerinin yaşanmasında, bu coğrafyanın sahip olduğu iklim, önemli ticaret yolları üzerinde olması gibi faktörler de etkili olmuştur. Ayrıca bu coğrafya tarihte birçok medeniyete ev sahipliği yapması yanında farklı coğrafyalarda yerinden edilmiş pek çok topluluk için de sığınacak güvenli bir alan oluşturmuştur. (Yaman, 2019: 113). Göç olgusunu, göç edenlerin gözüyle, insan onuruna yakışır daha iyi bir yaşam hayali için ortaya koyduğu mücadelenin adıdır şeklinde ele almak mümkündür (Bayram ve Şengül, 2023: 337). Göç olgusu; düzenli göç, düzensiz göç ve yerinden edilme olmak üzere üç ana başlık altında incelenebilmektedir. Bu kavramlara bakıldığında;

Düzenli göç; yabancıların, yasal yollarla bir ülkeye girişini, ülkede kalışını ve ülkeden çıkışını ifade eden süreçtir. Düzensiz göç; yabancıların yasadışı yollarla bir ülkeye girişini, ülkede kalışını, ülkeden çıkışını ya da yasal yollarla girip yasal süresi içerisinde çıkmamasıdır. Yerinden edilme; çoğunlukla silahlı çatışma ya da doğal afetler nedeniyle bir kişinin evinden ya da vatanından zorla çıkarılmasıdır. Göç, kökeni bakımından endüstrileşme ile birlikte yaşanan ekonomik gelişmelerle bağdaştırılan bir kavram olarak kabul edilse de aslında sömürgecilik döneminden itibaren incelenmesi gereken bir olgudur. Birçok sosyal bilimin (sosyoloji, tarih, coğrafya antropoloji, iktisat) inceleme alanına giren göç olgusu hakkında tüm bilimlerin aradığı ortak iki temel soru vardır: *Göçün sebepleri nedir? Göçün sonuçları nelerdir?*

Göç bazen isteğe bağlı bir şekilde gerçekleşirken (Sosyo-ekonomik kaygılar), kimi zaman ise zorunlu nedenlerden (savaş, doğal afet, siyasi baskılar vb.) dolayı ortaya çıkmaktadır. Nonneman & Kaizen (2007: 121-146) göre bireyin yaşadığı yeri terk etme sebeplerini genel olarak iki başlık altında açıklamıştır. İlki, yoksulluk veya işsizlik gibi ekonomik gerekçeler; ikincisi ise savaş, insan hakları ihlalleri gibi siyasi ve askeri nedenlerdir. Faist,

(2003:14) ve Wood (1994:614) göre ise göçü zorunlu sebeplerle gerçekleşen bir eylem olarak ele almakta, bu sebepleri üç gruba ayırmaktadır. İç savaş, siyasi ve sosyal istikrarsızlık, can ve mal güvenliğine yönelik tehditler birinci; çevresel sorunlar ile insan yaşamını tehdit eden ekonomik buhranlar ikinci; etnik veya dini sebeplerle gerçekleşen silahlı mücadele veya çatışmalar ile kabile kavgaları ise üçüncü gruba örnek olarak gösterilebilir. Bu üç grubun ortak çıktısı ise zorla yerinden edilenlerdir. Dünyanın bazı bölgelerinde yaşanan ekonomik geri kalmışlık yoksullaşma, işsizlik, siyasal istikrarsızlık, siyasi ve dini baskılar ile iç savaş gibi nedenler göç hareketlerinin en önemli dinamiklerini oluşturmaktadır. Bu dinamiklerin sonucu oluşan göç hareketleri toplumsal, siyasal, psikolojik, kültürel, ekonomik, hukuki, mekânsal birçok farklı alanı etkilemektedir. Bu etkiler göçün, kent yerleşim düzeni üzerinde önemli bir yansıması olarak gözlenmektedir.

Bu çalışmada “Arap Baharı”nın neden olduğu göç ve göç sonrasında “Geçici Koruma Statüsünde” Kilis’e yerleştirilen Suriyeli sığınmacıların çevresel sorunların artmasında nasıl bir etkiye sahip oldukları konusuna odaklanılmıştır.

1- Göç Olgusu İle İlgili Bazı Temel Kavramlar:

Göçmen; (migrant) göç eylemini gerçekleştiren kişiyi ifade etmek için kullanılır. Uluslararası Göç Örgütü (IOM) “Maddi ve sosyal koşullarını iyileştirmek, kendilerine ve ailelerine ilişkin beklentilerini geliştirmek amacıyla başka bir bölgeye veya ülkeye hareket eden kişiler ve aile fertleri” (IOM, 2013: 36) şeklindeki tanımıyla göçmen olmak için göç eyleminin iradi şekilde gerçekleşmesine vurgu yapmaktadır. Göçmen kavramı genellikle “daha iyi yaşam koşullarına kavuşma” umuduyula isteğe bağlı olarak gerçekleşir ve bu istek belirli hazırlık sürecinden sonra göçe karar vermek olarak şekillenir (Deniz, 2009: 8). Buradan kişinin kendi rızasının ön planda olduğu anlaşılmaktadır.

Sığınmacı; sığınmacı ifadesinin geçtiği kanunlar yürürlükten kaldırılmış olup yerine şartlı mülteci ifadesi kullanılmaktadır.

Şartlı Mülteci; “*Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen*

yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında verilen statüdür.” (YUKK-m.62). Kanunda tanımlanmış olan şartlı mülteci kavramında bir zorunluluğun ortaya çıktığı görülmektedir.

Mülteci; Birleşmiş Milletler korumasından yararlanmaya hak kazanan kişidir (Çiçekli, 2009: 42). Mülteci kavramı, göçmen kavramından farklı olarak isteğe bağlı değil de zoraki nedenlerden dolayı ortaya çıkan bir süreci anlatmaktadır. Yabancılar ve Uluslararası koruma kanununda (YUKK m.62) yer alan “Avrupa ülkeleri dışından gelen kişiler, hiçbir şartta Türkiye’de mülteci statüsünü kazanamayacaklar, şartlı mülteci olarak kabul edilebileceklerdir” hükmü gereğince Türkiye; Suriye’den gelenlere, mülteci, şartlı mülteci ya da ikincil koruma statüsü vermemiş “Geçici Koruma statüsünde” ülkeye kabul etmiştir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar da, şartlı mültecinin Türkiye’de kalmasına izin verilir.

Geçici koruma: Geçici koruma kanununda (YUKK m.91) ülkesinden ayrılmaya zorlanmış ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınamayan yabancılara sağlanan korumadır (RG 22.10.2013-29153). Türkiye, geçici korumanın açık sınır politikası ile ülke topraklarına kabulü, geri göndermeme ilkesi ve gelen kişilerin temel ve acil ihtiyaçlarının karşılanması gibi temel unsurları yerine getirerek ülkeye kitlesel akınla gelen Suriyelilere geçici koruma sağlamaktadır.

Mülteci ve göçmen kavramları genelde karıştırıldığından, bu iki kavram arasında Sebep, niyet(saik) ve olanak açısından üç temel farktan söz edilebilir

	Sebep	Niyet (Saik)	Olanak
Mülteci	Can güvenliğinin tehlikede olmasından duyulan korku	Baskı ve korku gibi zorunlu sebepler	Zorunlu kaldıkları için göç ettiklerinden, göç sırasında kullanılan olanaklar, ani verilen karara uygun ve zorlayıcıdır.
Göçmen	Ekonomik refah seviyelerini iyileştirmek amaçtır.	Gönüllük	Göçmenlerin olanakları mültecilerden fazladır

Kaynak: Tablo yazar tarafından hazırlanmıştır.

Ayrıca göçmenler kendi iradeleri ile ülkelerinden ayrıldıklarından o ülkenin korumasından yararlanabildikleri gibi göç hareketini kolaylaştıracak azda olsa belgelere sahiptirler (BMMYK Türkiye Temsilciliği, 1998: 68). Mülteciler ise zor koşullarda süreç gerçekleştiğinden göç hareketlerini kolaylaştıracak hiçbir belgeye sahip olmadıkları anlaşılmaktadır.

2- Kilis'te Yaşanan Suriyeli Göçünün Altta Yatan Nedeni; “Arap Baharı”:

Arap ülkelerinde baş gösteren ekonomik sorunlar ve buna bağlı gelecek kaygısı, otoriter rejimlere duyulan öfke, yok denecek kadar az olan eşitlik hakkının yoksunluğu vb. nedenlerle var olan bombanın fitili, eğitilmiş bir sokak satıcısı Tunuslu Muhammed Buazizi'nin kendisini yakmasıyla önceleri “Arap Baharı” olarak tanımlanan sonrasında ise “Halk Hareketleri”ne dönüşen bir süreci olduğu ateşlemiştir. Muhammed Buazizi, yaktığı ateşle Ortadoğu'da yaşanacak dönüşüm hareketlerinin sembolü olmuştur. Aralık 2010'da Tunus'ta başlayan Arap Baharı, akabinde diğer ülkelere de yayılmıştır. Suriye'ye 2011'de sığınan Arap Baharı sürecinde halkın istekleri Beşar Esad rejiminin müdahaleleri ile karşı karşıya kalmış ve sonuçta kanlı bir şekilde bastırılmıştır. Rejimin halka karşı silahlı bu tutumu Suriye'de bir ayaklanmanın başlamasına sebep olmuştur. Bu iç savaş neticesinde milyonlarca kişi yerinden edilmiş, ülkesini terk etmek zorunda kalmıştır. Ülkelerini terk etmek zorunda kalan insanlar ilk olarak sınır komşuları olan ülkelere göç etmiştir. Suriye'den kaçmak zorunda kalan insanların oluşturduğu kitlesel göç hareketinden en fazla etkilenen ülkelerden birisi hiç şüphesiz Türkiye olmuştur. Türkiye bu göç krizi karşısında açık kapı politikası izleyerek ülkelerindeki iç savaştan kaçan insanları kabul etmiş ve temel ihtiyaçlarını karşılamıştır (Çelik-Fırat, 2020: 33).

Türkiye'nin uyguladığı “Açık Kapı” politikası ile Suriye'de yaşanan olayların iç savaş halini alması ve şiddetinin artmasına paralel olarak, ülkeye gelen Suriyelilerin sayısında yıllar içerisinde çok önemli artışlar görülmüştür. Türkiye'ye gelen 3 milyon 739 bin Suriyelinin yaklaşık 106.923'ü Kilis Geçici Koruma Merkezine yerleştirilmiştir. Kilis nüfusu ise 141.454'tür. (<https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>). Sığınmacıların Kilis kentini tercih etmelerinin nedenlerinin başında coğrafi yakınlık ve ulaşım kolaylığı gelirken, ikinci sırayı Kilis'te akraba ve tanıdıklarının olmasının aldığı söylenebilir.

Türkiye, stratejik coğrafi konumu, sosyolojik yapı, kültürel farklılıklar ve dini dinamikleri açısından, hem göç sürecinin başlangıç hem de son varış

noktası olabilen bir ülke olarak kendini bulmaktadır dememiz mümkündür. Türkiye'ye yönelen göç hareketleri, göç eden bireylerle yerleştikleri bölgelerde yaşayan nüfus arasında çeşitli düzeylerde fiziksel, ekonomik, kültürel, dil ve dini açıdan çatışmaların meydana gelmesine neden olabilmektedir. Göç süreci, hem göçmenlerin hem de göç edilen bölgenin sosyal dokusunu etkileyen karmaşık bir süreçtir. Bu göç olaylarının yaşanması, göçmenlerle yerel halk arasında uyum sorunlarına yol açabilmektedir (Şengül, 2022: 124-125). Bu noktada sorunları en aza indirebilmek için çeşitli önlemler Türk hükümeti tarafından alınmaya çalışılmıştır.

Türkiye'nin göç politikası farklı kademelerden geçmiş ve süreç içerisinde ortaya çıkan gereksinimlere göre yeni çözüm yolları uygulanmaya çalışılmış ve hala çalışılmaktadır. İlk aşamada temel ihtiyacın, ülkeye yeni gelenlerin bir yere yerleştirilmesi (sığınma) ihtiyacının giderilmesi yönünde olduğu anlaşılmaktadır. Bu ihtiyacın karşılanması, hudut boyunca kurulan kamplarda sığınmacıların barınma, eşya, giysi ve gıda gereksinimlerini tedarik edilerek sağlanmış, ancak sonradan gelen göçmenlerin sayısının önemli ölçüde artması karşısında kampların kapasiteleri yetersiz kalmıştır. Bazı sebeplerle kamplarda kalmayı tercih etmeyen kişi ve ailelerin varlığı ile sadece kamplarla çözüm yetersiz kalmıştır. Günümüzde beş ayrı şehirdeki kamplarda hayatlarını sürdüren 51.592'ye (<https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>) yakın Suriyeli bulunmakla birlikte 3.687.648 (<https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>) kişi ise kentlerde yerli halk ile birlikte yaşamaktadır.

Bugün göçmenleri “kamplarda kalanlar” ve “kamp dışı göçmenler” olarak iki gruba ayırmak mümkündür. Kamplarda bulunanların durumunun hizmetlere ulaşım olanakları göz önünde bulundurulduğunda kamp dışından kalanlara oranla daha iyi oldukları söylenebilir. Kamp içi göçmenlerin gıda ve temizlik ihtiyaçları karşılanmaktadır. Ayrıca kamplarda bulunan sağlık ocakları ve eğitim merkezleri de bu hizmetlerden yararlanmalarını kolaylaştırmaktadır. Göçmenlerin %93,4'ünü oluşturan kamp dışı göçmenlerin ise hizmetlere ulaşım yönünden dezavantajlı olduğu söylenebilir. Sağlık ve eğitim imkânlarından yararlanma hakları olmasına rağmen, düzenli bir gelir ve kalacakları bir evleri bulunmamaktadır. Gelenlerin sayısındaki beklenmedik artış karşısında geçici barınma merkezlerinin yetersiz kalmasının öngörülebilir sonucu olarak, Suriyelilerin ülkemizin geneline yayılmış olduğu bilinmekte olup kontrol altında tutulamadıklarından ülkemizdeki sayıları tam olarak bilinmemektedir.

Göçün nedenleri süreci ve sonuçları açısından ne kadar karmaşık bir olgu olsa da, temelinde yatan temel unsurlar başlıca; ekonomik faktörler, doğal afetler ve siyasi sorunlardır. Göçün neden olduğu gelişmeler ise genel olarak şehrin fiziki yapısına, kültürel dokusuna, yönetim birimlerine ve ekonomik gelişimine yönelik etkiler doğurmuştur. Ayrıca göç olgusu, göç hareketlerine hazır olmayan şehirlerde çevre sorunlarını da beraberinde getirmektedir. Yaşanan çevre sorunları başlıca kaynakların eksilmesi, çarpık kentleşme, alt yapı sorunları, işsizlik ve trafiğin artması şeklinde ortaya çıkmaktadır.

3-Bir sınır ili olarak Kilis ve Demografik Yapısı:

“Türkiye ve Suriye’yi birbirinden ayıran sınırın ve bunun sınırda yaşayanların algılarındaki sınır ile örtüşmediği” (Aras, 2015:145) gerçeği Suriye’de yaşanan İç Savaşın akabinde görülen zorunlu göç ile bir kere daha ortaya çıkmıştır. Savaşla birlikte Türkiye’ye sığınarak hayatta kalmaya çalışan milyonlarca Suriyeli mültecinin (Arap, Kürt, Türkmen kökenli) ilk olarak sınır illerine iltica edip bu bölgelerde yaşamaya devam etmelerinin nedenleri arasında coğrafi yakınlığın yanı sıra politik sınırın bozmadığı akrabalık ilişkileri, sosyal ve kültürel yakınlık yer almaktadır (Çalışkan ve Kaya, 2021: 33-34). Bu nedenle göç edilen iller arasında Kilis’i özel kılan özelliklerin başında sınır ili olması gelmektedir. Kilis, coğrafi olarak “Verimli Hilal” olarak adlandırılan bölgenin kuzeybatısında ve tarihte “İpekyolu” adı verilen ticaret güzergâhında bulunduğundan, hep stratejik bir öneme sahip olmuştur. (Harunoğulları, 2016: 384) Suriye sınırına en yakın noktada bulunan ve nüfusu birkaç yıl içerisinde Suriye’den aldığı yoğun göç dalgasıyla birlikte iki katına çıkmıştır. Kilis aynı zamanda Suriye’den göç eden nüfusun Türkiye’nin diğer illerine geçişte bir transit bölge konumunda olup 2011 sonrası Suriye’den göç eden nüfus sayısının yerel nüfustan fazla olmasının diğer bir nedeni oluşturmuştur.

Kilis’e göç edenlerin sağladığı ucuz iş gücü ve güvenlik sorunu yerli halkın önce Gaziantep, akabinde diğer şehirlere doğru göç etmelerine neden olmuştur (İncili, 2020, 1981). Göçün sonucu olarak şehrin demografik yapısının da etkilendiği görülmüştür. Şehrin iç mahallelerindeki konutlar özellikle eski Kilis evleri düşük kira sebebiyle çoğunlukla göçmenler tercih edildiğinden, yerli halk yeni yerleşim alanlarına doğru göç etmişlerdir (İncili, 2020:1981). İç mahallelerdeki göçmen yoğunluğu ile birlikte alt yapı yetersizlikleri dış mahallere yönelik talebi hızlandırmış ve iç mahalleler ile dış mahalleler arasındaki farkı mimari ve sosyal imkân açılarında

keskinleştirmiştir. Dış mahallerde dikey mimari hâkim iken iç mahallelerde tarihi yapıların etrafını kuşatan bitişik nizam mimari ve kısıtlı sosyal imkânlar dikkat çekmektedir. Dış mahallelerdeki nüfus artışı beraberinde hızlı bir konut ihtiyacını tetiklemiş ve kenti güneye doğru, zeytin ve fıstık bahçelerinin yer aldığı verimli tarım arazilerine doğru genişlemeye zorlamış ve şehrin en önemli ulaşım arteri olan Gaziantep çevre yoluna kadar dayanmıştır. Suriye’den aldığı yoğun göç dalgasıyla birlikte iki katına çıkan Kilis’te demografik baskının beraberinde getirdiği sorunlarından biri olan alt yapı hizmetlerindeki aksamalardır. Orhan ve Gündoğar’ın (2015: 20) da belirttiği üzere, “Suriyeli sığınmacılarla birlikte belediyelerin sorumluluğunda olan çöp toplama, toplu taşıma, trafik, su temini ve dağıtımı, şehir temizliği, zabıta hizmetleri, inşaatların kontrolü, kültürel faaliyetler gibi konularda ekstra yük ortaya çıkmıştır.

Kilis’te nüfusun %73’si şehirde yaşarken, %27’i ise kırsal alanda yaşamaktadır. Şehrin nüfus yoğunluğu ise km² başına 99 kişidir (<https://www.nufusu.com/il/kilis-nufusu>). Kilis 7 Aralık Üniversitesi ise 2007 yılında eğitime başlamasıyla öğrenci sayısında önemli ölçüde artış yaşanmış, süreç içerisinde bölüm sayısında yaşanan artışa bağlı olarak gerek personel, gerekse öğrenci bakımından (2007’den 2021 kadar yaklaşık 11000 öğrenci ve 1500 personel) 12500 kişiye ulaşmıştır (Sönmez & Başkaya, 2013). Bu durum da nüfus artışında önemli bir etki doğurmuştur. 2021 Aralık ayı verilerinde göre bölgede 141.456 (goç.gov.tr) kişiye oluşan göçmen sayısı Kilis nüfusuna eklenmiştir. Bu açıdan Kilis kenti bu süreçte sosyo-ekonomik anlamda değişime başlamış ve 2011 yılından sonra Suriyeli göçmenlerin gelmesiyle birlikte de bu değişimin boyutu daha da farklılaşmıştır.

4- Göç Sürecinin Kilis Kentine Yansımaları:

Türkiye sığınma ve göç hareketleri bakımından fazlasıyla tecrübeli bir ülke konumundadır. Nitekim sınır komşularında ve yakın çevresinde çeşitli sebeplere bağlı olarak görülen göç hareketlerinden defaten birebir etkilenmiş ve bu sürecin içerisinde yer almak zorunda kalmıştır.

Suriye’de ortaya çıkan, siyasi ve sosyal krizler neticesinde Nisan 2011 yılı itibarıyla, 252 kişi ile başlayan Türkiye’ye yönelik olan nüfus hareketinin boyutu Göç İdaresi Başkanlığının (2021) 21 Nisan tarihinde yayımladığı son istatistiklere göre günümüzde 3.671.811 kişiye ulaşmıştır (Efe vd 2022: 71-97). Bölge ülkelerini içine alan büyük tabloya bakıldığında ise bu rakamın oldukça yüksek olduğunu görmek mümkündür.

Göç olgusu, kapsamı gereği fiziksel anlamda bir yer değişiminden daha fazla mana barındırmaktadır. Göç olgusu üzerine yapılan çalışmalardan da rahatlıkla anlaşılacağı üzere, göçle beraber göç edilen, başka bir ifadeyle göçmenlere ev sahipliği yapan ülkede demografik değişimler, dini ve etnik çatışmalar, ötekileştirme, toplumsal uyum, işsizlik, refah bölüşümü gibi çeşitli sosyal ve ekonomik problemler ortaya çıkmaktadır. Temelde insan hareketliliği olan göç olgusu, güvenlik ile ilgili bir mesele olmaktan ziyade bir yönetim meselesidir (Sağiroğlu, 2015:19). Göçlerin ilk etkilerinin görüldüğü yerlerin fiziki çevre olduğu söylenebilir. Göçle birlikte konut, sağlık, eğitim, sosyal hizmetler ve altyapı hizmetlerinde yadsınamaz bir açık ortaya çıkmaktadır. Bunun en mühim nedeni ise insanların öncelikle barınma, çalışma, fiziksel, biyolojik, vb. gereksinimlerini giderme zorunluluğunun olmasıdır.

Kilis Belediyesi 2020 Faaliyet Raporunda artan nüfusa bağlı olarak oluşan çevre sorunları için yaptıkları çalışma ve projelerden bahsedilmektedir. Bunlardan bazıları; Avrupa Yatırım Bankası tarafından finanse edilen Atık Aktarma İstasyonu Projesi kapsamında katı atık düzenli depolama tesisinde kapasite artışının yapılması, Kilis Belediyesi tarafından kullanılmak üzere 600 adet hibe çöp konteyneri alınması, Mülkiyeti belediye-ye ait olan 5 MW Güneş Enerjisi Santrali projesinin tamamlanması, Kilis geneline yerleştirilmiş 303 adet yeraltı çöp konteyneri kaldırılması örnek olarak gösterilebilir. AB fonlu “Suriye krizine cevap olarak Türkiye de dayanıklılık projesi kapsamında ayrıca Solar çamur kurutma tesisi kuruldu. ABD nüfus Mülteciler ve Göç bürosu (USBPRM) fonlu atık getirme merkezi kuruldu. Sıfır atık ve eğitimleri ve farkındalık arıtma kampanyası başlatıldı.

Bu dönemde kente yeni yerleşen halk kesimi birçok alanda hizmetlerin kendilerine ulaşmasını beklemekte ve hizmetlerin karşılanamaması durumunda ise acil ihtiyaçlarını kendi çabalarıyla gidermeye çalışmaktadır. Türkiye'nin farklı kentlerinde yerel halkla birlikte yaşayan Suriyeli nüfusunun yerel nüfusa oranının en fazla olduğu şehir Kilis'tir. Ayrıca Kilis'in küçük bir şehir olması, konut yetersizliği ve bunun ortaya çıkardığı kiralık ev bulma sorunu ve kira fiyatlarında meydana gelen artışlar özellikle kirada oturan yerel halkın, üniversite öğrencilerinin ve burada çalışan memurların endişelerinin tırmanmasına yol açmaktadır.

Yoğun göç hareketlerinin yaşandığı bölgede nüfusun hızlı artışıyla birlikte

“konut, kanalizasyon, içme suyu, çevre sağlığı ve sağlık hizmetleri, ulaşım ile park ve yeşil alanlar, eğitim ve katı atık yönetimi gibi birçok alanda gereksinimleri arttırmıştır”

Göçle ortaya çıkan problemler içinde gecekondulaşmaya ayrı değinilmesi gerekmektedir. Çünkü göçün en mühim sonuçlarından biri olarak gecekondulaşma ortaya çıkmaktadır. Gecekondulaşma, şehri hem fiziki hem de sosyal çevre sorunlarıyla yüz yüze getirmektedir. Bir taraftan sağlıksız bir altyapısız yapılaşma sürerken, diğer yandan yakıt, çöp üretimi gibi sebeplerle hava, su ve toprak kirliliği artış kaydetmektedir. Bu kirlilik, tüm şehir insanının ve ekosistemin hayatını farklı açılardan tehdit etmektedir (Ceritli, 1995:18) Gecekondulaşma çarpık kentleşmeyi beraberinde getirerek hem görüntü kirliliğine neden olmakta hem de doğal çevreyi tahrip etmekte, sosyal ilişkilerin ve iletişimin kurulma çevresini yeni bir biçime sokmaktadır.

Göç yoğun değil, göç edilen yer gelişmiş ve göçü tolere edebilecek bir kapasiteye sahipse büyük çaplı sorunlar ortaya çıkmazken bunun tersi bir durumda önemli çevresel ve toplumsal sorunların yaşanması da kaçınılmaz olmaktadır. Nüfusun iki katından fazlasına çıktığı Kilis’in mevcut kapasitesi, ihtiyacı karşılamakta zorlanmaktadır. Bu nedenle Kilis’te yaşanan hızlı demografik değişim ile birlikte, şehirde alt yapı problemlerinin belirlenmeye başladığı anlaşılmakta olup, ayrıca nüfusun yaklaşık %50’si Suriyeli sığınmacılardan oluştuğu şehirde, trafik yoğunluğunun da oldukça fazla arttığı ve bundan dolayı hava kirliliğinin yükseldiği görülmektedir.

5- Değerlendirme ve sonuç:

Türkiye coğrafi ve jeopolitik konumu nedeniyle önemli bir geçiş bölgesi haline geldiğinden, göçle ilgili daha köklü düzenlemelere gereksinim duyulmakta olduğu açıktır. 2011 yılında başlayan ve Suriye’de yaşanan göç akınlarına karşı “açık kapı politikası” uygulayan Türkiye’nin, göçün oluşturduğu sorunlara daimî politikalar geliştirmek amacıyla sığınmacılıkla ilgili yeni düzenlemeler yapmak zorunda olduğu anlaşılmaktadır. Kilis’e yerleştirilen sığınmacıların “misafirlik” durumlarının uzaması, yoğun göçün getirdiği konut, çevre sağlığı, kanalizasyon, içme suyu ve sağlık hizmetleri, ulaşım ile park ve yeşil alanlar, eğitim ve katı atık yönetimi gibi birçok alanlarda ihtiyaçların artması bu hizmetlerin Suriyelilerle paylaşılma zorunda kalınması ile beraber gösterilen hoşgörünün azalmasına da neden olmuştur. Nüfus artışına paralel olarak bahse konu olan fiziki sorun-

ların ortaya çıktığı gibi sosyal uyum sorunu, eğitim sorunları, kültür şoku, suç oranlarındaki artış, hastalıkların bulaş riski gibi insani sorunlarda görülmektedir. Sorunun uluslararası niteliği gereği ortaya çıkan çevre sorunlarının giderilebilmesi için öncelikle hükümetlerin geliştirecekleri uluslararası politikaların uygulanmasının ve BM'nin gelen Suriyeli göçmenlerin sayısını dikkate alarak fon ayırmasının önemli olduğu düşünülmektedir.

Çalışmada değinildiği gibi Kilis Belediyesinin çevre kirliliğini önlemede aldığı tedbirler yerinde ve yadsınamaz olmakla beraber; Kilis kentinin demografik yapısının bozulma riski ile karşı karşıya kalması ve sınır güvenliğinin tehdit altında olması açısından, göçle gelenlerin tampon bölgelerde tutulması, Suriye'de bir an önce barışın sağlanarak göçle gelen sığınmacıların ülkelerine dönüşleri için gerekli çözüm önerilerinin üretilmesinin daha öneme ve önceliğe sahip olduğu düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Akkol, Ö. Ü. M. L. Kentleşme ve Çevre Sorunları.

Aras, R. (2015). Mayın ve Kaçakçı Türkiye-Suriye Sınırını İnşa ve Bozma Pratikleri. Konya: Çizgi Yayınevi.

Atılğan, A., & Aydoğdu, Y. (2017). Siyasal Rejimlerin Zorunlu Göçe Etkileri: Irak Ve Suriye Örnekleri Üzerinden Bir Değerlendirme. I. Uluslararası Kahramanmaraş Yönetim, Ekonomi Ve Siyaset Kongresi, 12-14.

Aygül, H. H. ve EKE, E. (2018). 21.Yüzyılda Uluslararası GÖÇ VE MÜL-TECİLER: Bir Türkiye Perspektifi. Nobel yayın evi

Bardakçı Tosun, S. (2016). Göçün Çevre Sorunlarına Etkileri. In 3rd International Symposium On Environment And Morality (Isem2016) 4-6 Nov 2016 Alanya/Antalya-Turkey.

Bayram, K. ve Şengül, F. N. (2023). Perception of Immigration among University Students (A Comparative Analysis Istanbul-Şırnak Example). İçtimaiyat, 7 (1) , 341-357.

Bildik, H. (2018). Suriyeli Sığınmacıların Kent Hayatına Etkileri: Kilis Örneği (Master's Thesis, Niğde Ömer Halis Demir Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Cengiz, D. (2015). Zorunlu Göçün Mekânsal Etkileri Ve Yerel Halkın Algısı; Kilis Örneği. Electronic Turkish Studies, 10(2).

Çalışkan ve Kaya (2021). Suriyeli Mültecilerin Sosyo-Mekansal Kümelennmelerinin İzmir Özelinde Analizi, The Different Approaches of Academic Disciplines to the Phenomenon of Migration, (Ed.) Meryem Bulut, Ceren Aksoy Sugiyama ve Kadriye Şahin. Ankara: Bilgin Kültür Sanat Yayınları.

Çelik, Abdullah-Fırat, Mustafa Şahin. (2020) "Türkiye'deki Suriyelilere Yönelik Hak-Hizmet Temelli Uygulamaların Birliği". Yerel, Ulusal ve Küresel Boyutlarıyla Göç ve Mülteci Sorunu. ed. Yakup Bulut - Soner Akın. 33-69. Konya.

Çıkmaz, E. ve Aksu, M. Suriyeli Mülteciler Ve Güvenlik Sorunsalı: Kilis İli Örneği.

Deniz, M. (2009). Sanayileşme Perspektifinde Kentleşme Ve Çevre İlişkisi. *Coğrafya Dergisi*, (19), 95-105.

Efe İbrahim, Ülker osman,(2022) DALKILIÇ Muhammed Mücahit (2022) “Zorunlu Göçün 10. Yılında Kilis’teki Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler” Göç araştırmaları Dergisi c.8 sayı 1.

Güven, S. (2016, November). Göç, Çevre Ve İletişim. In 3rd International Symposium On Environment And Morality (Isem2016) 4-6 Nov 2016 Alanya/Antalya-Turkey.

IOM. (2013). Göç Terimleri Sözlüğü. 2 Şubat 2023, https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf.

İncili, Ö. F. (2020). Kilis Kent Nüfusunun Coğrafi Analizi. *Turkish Studies-Social Sciences*, 15(4), 1957-1983.

Karagözoğlu, N. Çevre Sorunları, Nedenleri Ve Çözüm Önerileri: Yozgat Örneği. *International Journal Of Geography And Geography Education*, (42), 356-373.

Koçak, Y. Ve Terzi, E. (2012). Türkiye’de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri Ve Çözüm Önerileri. *Kafkas İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi Cilt:3 Sayı:3*

Laczko, F. ve Rudolf, A. (2013). World migration report 2013. International Organization for Migration Press. https://publications.iom.int/system/files/pdf/wmr2013_en.pdf

Memiş, H. (2015). İç Savaş Nedeniyle Kilis’te Yaşayan Suriyelilerin Oluşturduğu Sosyo-Ekonomik Algılar Üzerine Bir Araştırma. *Electronic Journal Of Social Sciences*, 14(52).

Muharrem, E. S. ve Hamza, A. (2004). Kent Yönetimi, Kentleşme Ve Göç: Sorunlar Ve Çözüm Önerileri. In *Journal Of Social Policy Conferences* (No. 48).

Mülteciler,<https://Multeciler.Org.Tr/Turkiyedeki-Suriyeli-Sayisi/#:~:Text=%C5%9eehirlerde%20ya%C5%9fayan%20suriyelilerin%20say%C4%B1s%C4%B1,%2c6'u%20%C5%9fehirlerde%20ya%C5%9f%C4%B1yor>.

Nonneman, W. ve Kaizen, J. (2007). Irregular migration in belgium and organized crime: an overview. *International Migration*, 45(2), 121-146.

Özkan, kamil (2023) Dış'tan İç'e Evrilen Bir Kitlesele Göç: Türkiye'nin Suriyelileri. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi* C: 14 S: 1.

Sağıroğlu, A. Z. (2015). Türkiye'nin Değişen Göç Karakteri. *Sosyoloji Di-vanı* (6), s. 9-30.

Şengül, F. N. (2022). Türkiye'de Yaşayan Göçmenlere Yönelik Tutumlar: Üniversite Öğrencileri Örneği. *Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, 5 (2) , 120-140.

Taş, H. Y., ve Özcan, S. (2018). Suriyeli Göçmen Sorunlarının, Sosyal Politikalar Bağlamında Analizi. *Hak İş Uluslararası Emek Ve Toplum Der-gisi*, 7(17), 36-54.

Yaman, F. (2019). *Göç ve Toplum*, İstanbul: Ketebe Yayınları.

Zeliha, Ö. ve Ercoşkun, Ö. Y. *Kentsel Dönüşüm Strateji Belgelerinde Sür-dürülebilirlik Deđerlendirmesi*.